

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τούτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

Ι. Εἰκὼν τῆς Ἐπεραγίας Θεοτόκου
(Γ. Ν. Ἀγ. Τακώβου)

Τετὸς 41ον ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2018

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ
ΧΙΟΣ

Λειτουργική Ἱερά Ἀγρυπνία εἰς τὸν ἐραιπομένον
Γ. Ν. Ἁγίου Βασιλείου πόλεως Χίου (18-19.7.2018).

Τὸ Ε/Γ κλοῖον "PSARA GLORY" κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἁγ. Μαρκέλλης τῆς
Χιοπολίτεος, ἀποδίδει τιμὰς εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἁγίας (22.7.2018).

ΜΕΓΑΛΥΝΑΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς, μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον, καὶ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον, σὲ μεγαλύνομεν.

Τὴν ὑψηλοτέραν τῶν οὐρανῶν, καὶ καθαρωτέραν λαμπηρόνων ἡλιακῶν, τὴν λυτρωσαμένην ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας, τὴν Δέσποιναν τοῦ κόσμου, ὕμνοις τιμήσωμεν.

Ἀπὸ τῶν πολλῶν μου ἀμαρτιῶν, ἀσθενεὶ τὸ σῶμα, ἀσθενεὶ μου καὶ ἡ ψυχὴ, πρὸς σὲ καταφεύγω τὴν Κεχαριτωμένην, ἐλπίς ἀπηλπισμένων, σύ μοι βοήθησον.

Δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ, δέξαι παρακλήσεις, ἀναξίων σῶν ἱκετῶν, ἵνα μεσιτεύσης πρὸς τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα. Ὁ Δέσποινα, τοῦ κόσμου γενοῦ μεσίτρια.

Ψάλλομεν προθύμως σοὶ τὴν ᾠδὴν, νῦν τῇ παννυμνῆτι. Θεοτόκω χαρμονικῶς, μετὰ τοῦ Προδρόμου, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, δυσώπει, Θεοτόκε, τοῦ οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς.

Ἄλλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν, τῶν μὴ προσκυνούντων, τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, τὴν ἱστορηθείσαν, ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, Λουκᾶ ἱερωτάτου, τὴν Ὁδηγήτριαν.

Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων αἱ στρατιαί, Πρόδρομε Κυρίου, Ἀποστόλων ἡ δωδεκάς, οἱ Ἅγιοι Πάντες, μετὰ τῆς Θεοτόκου, ποιήσατε πρεσβείαν, εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΟΥ ΕΤΗΣΙΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΤΗΣ EUROCLASSICA ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΝ ΧΙΩ

Τῇ Ἐλλογιμωτάτῃ κυρίᾳ Μαρίᾳ - Ἐλευθερίᾳ Γιατράκου, Διευθυντρίᾳ τῆς «Ὀμηρικῆς Ἀκαδημίας», Ἀντιπροέδρῳ τῆς Euroclassica, θυγατρὶ τῆς ἡμῶν Μετριάτητος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῇ, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Ἀναποκρινόμενοι εἰς τὸ αἶτημα ὑμῶν, εὐχαρίστως ἀποστέλλομεν τὸν παρόντα Πατριαρχικὸν χαιρετισμὸν, ὅπως ἀναγνωσθῆ κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ διεξαγομένου ἐν Χίῳ, μεταξύ 13^{ης} καὶ 22^{ης} Ἰουλίου ἐ.ε., τελοῦντος δὲ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἐτησίου παγκοσμίου συνεδρίου τῆς Euroclassica καὶ τῆς Ὀμηρικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐκτιμῶμεν μεγάλως τὰς πρωτοβουλίας καὶ τὰς δράσεις, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὴν μελέτην, τὴν διάσωσιν καὶ τὴν προβολὴν τῶν πολιτισμικῶν ἀγαθῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν «κτῆμα ἐς αἶε» τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ μέλλον καὶ ἡ ποιότης τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ συναρτῶνται μὲ τὸ ἄν καὶ τὸ πῶς θὰ εἶναι παρούσα καὶ ἐνεργὸς ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πνευματικὴ κληρονομία. Προσφιέστατα συγκρίνεται τὸ ἀρχαιοελληνικὸν πολιτισμικὸν θαῦμα καὶ ἡ ἐπίδρασίς του ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ παγκοσμίου γίνεσθαι, μὲ τὴν σημασίαν τῆς «μεγάλῃς ἐκρήξεως» διὰ τὴν γέννησιν τοῦ σύμπαντος. Ἡ Ἀρχαία Ἑλλὰς ἐκληροδότησεν εἰς τὸν πολιτισμὸν τὴν ἰδέαν τῆς παιδείας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ διαλόγου, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ὀρθολογικὴν καὶ κριτικὴν σκέψιν, τὴν ἰδέαν τοῦ «κατὰ λόγον ζῆν» καὶ τῆς ἀρετολογικῆς εὐδαιμονίας.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχουν γραφῆ τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, εἶναι ἡ μητρικὴ γλῶσσα τοῦ πνεύματος, τὸ μεγαλύτερον δῶρον τῆς ἑλληνικῆς ἰδιοφυίας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁρθῶς, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης ἔφηρε τὸ γεγονός ὅτι, εἰς τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, δὲν ὑπῆρξεν αἰὼν, κατὰ τὸν ὅποιον δὲν ἐγράφησαν ποιήματα. Ἡ ἑλληνικὴ εἶναι γλῶσσα τῆς ποιήσεως. Σύγχρονοι δὲ φιλόσοφοι φρονοῦν ὅτι ὁ ὁμιλῶν τὴν ἑλληνικὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ φιλοσοφῆ. Ἡμεῖς

πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἕλλην τὴν λαλιὰν ἀφειλετικῶς θεολογεῖ. Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἑλληνική κατέστη ἡ ἀξονική γλῶσσα τῆς χριστιανικῆς θεολογίας καὶ ὠδήγησεν εἰς τὸ θαῦμα τῆς Πατερικῆς θεολογικῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποίησε φιλοσοφικούς ὄρους διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ σωστικὸν μήνυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀπέτελεσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπενθυμίζομεν ὅτι εἴμεθα ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἔχει, ἀναγινώσκει καὶ κατανοεῖ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν πρωτότυπον καταγραφὴν του.

Τὰ ὑπέροχα κείμενα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας εἶναι πηγὴ καὶ ἐκφρασις ὑψηλῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιών. Ὁ μελετητὴς των θαυμάζει τὸν πλοῦτον, τὸ βάθος, τὴν σοφίαν αὐτῶν τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὴν αἴσθησιν ὅτι ἐγράφησαν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐποχὴν των, ἀλλὰ δι' ὅλας τὰς ἐποχὰς, δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὸν καθένα ἐξ ἡμῶν. Τὰ ἔργα αὐτὰ καὶ αἱ προτομαὶ τῶν συγγραφέων των κοσμοῦν τὸς βιβλιοθήκας καὶ τὰ πανεπιστήμια τοῦ κόσμου, τὰ δὲ ὀνόματά των σηματοδοτοῦν ἔρευναν, ὀρθολογικότητα, διάλογον, ἀλήθειαν καὶ ἀνθρωπισμὸν.

Συγχαίρομεν ὑμῖν ἐγκαρδῶς, διότι, ἤδη ἀπὸ τὸ 1997, ἐπὶ εἰκοσιδύο συναπτὰ ἔτη, ἀποδίδετε φόρον τιμῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, εἰς τὴν προσφορὰν των εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν δημοκρατίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ στροφὴ αὐτὴ πρὸς τὸ παρελθόν, ὄχι μόνον δὲν μετατρέπει τοὺς θισσώτας τῆς ἐκ «σπήλην ἀλατος», ἀλλὰ ἐμπνέει, ζωογονεῖ, ἐνθουσιάζει. Διὰ τῶν συνεδρίων καὶ διὰ τῶν πολυδιαστάτων δραστηριοτήτων σας δημιουργεῖτε πρεσβευτὰς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, εἰς μίαν ἐποχὴν προϊούσης περιθωριοποιήσεως τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν ὑπὲρ τῆς κυριαρχίας τῶν τεχνολογικῶν, τῶν λεγομένων θετικῶν, καὶ τῶν οικονομικῶν ἐπιστημῶν. Προτρεπόμεθα ὑμᾶς ὅπως ἐντάξῃτε εἰς τὰ προγράμματά σας ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους νέους καὶ νέας, διὰ νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὸν πατρογονικὸν ἡμῶν πολιτισμὸν καὶ τὰς ζωτικὰς ἀξίας του.

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις, χαιρετίζομεν, ἐκ Φαναρίου, τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ καθ' ὑμᾶς παγκοσμίου συνεδρίου καὶ ἐπαινοῦμεν τοὺς διοργανωτὰς αὐτοῦ, εὐχόμενοι δὲ ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν, σοφὰς εἰσηγήσεις, ζωηρὰς συζητήσεις καὶ θαυσιὰ καρποφορίαν, ἀπονέμομεν ὑμῖν τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογία, καὶ ἐπικαλούμεθα ἐπὶ πάντας τοὺς συνέδρους τὴν ζωοπάροχον χάριν καὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ.

βῆθ' Ἰουνίου ιε'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δίολοι: Ἰωάννου Γενναδίου 14 - 115 21, Ἀθῆναι
Τηλ. 210-7272.204, Fax 210-7272.210, e-mail: contact@ecclesia.gr

πρωτ. 914

ἀριθμ.

ἀριθμ. 662

Λοιπὸν 21η Μαρτίου 2018

Πρὸς
τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἴνουσσῶν κ. Μάρκον
Εἰς Χίον

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Συνοδικῆ Ἀποφάσει, ἠμφύβησεν ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς 14^{ης} μηνὸς Μαρτίου ἐ.ε., καὶ κατόπιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 3/27.2.2018 ἔγγράφου τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῆς Ταυτότητος, δι' οὗ ἐκτός των ἄλλων ἐνημερώνει Αὐτήν περὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπισήμου παρουσιάσεως τοῦ Ε' Τόμου των Πρακτικῶν τοῦ Ε' Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους 2016, μὲ θέμα «Ὁ διεθνὴς περίγυρος καὶ ὁ φιλελληνισμὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση», γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ ῥηθείᾳ Συνεδρία Αὐτῆς, ἔγνω ἐκφράσαι πρὸς ὑμᾶς τὰς βλοθόμενους ἐγκαρτιστήριους καὶ συγχαρητήριους Αὐτῆς προσησεις, διὰ πάνθ' ὅσα συνεβάλατε προσφόνως, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Εἰσηγητοῦ τῆς ἐν λόγω Παρουσιάσεως, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀστίας διοργανώσεως καὶ ἐπιτυχoῦς αὐτῆς διεξαγωγῆς.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς ὡς εἰρηται Παρουσιάσεως, μετὰ γνώσεως των δεδομένων τῆς συγχρόνου καταγραφῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καρποφόρος προήχθη ἡ ἀνάγκη ἐμπλουτισμοῦ τῆς ἱστορικῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης περὶ τοῦ κλίματος τοῦ διεθνoῦς περιγύρου καὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Ἐπὶ δὲ τοῦτοις, κατασκαζόμενοι τὴν ἡμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης

† Ὁ Μεθώνης Κλήμης

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
† Ὁ Μεθώνης Κλήμης

Κοινοποιήσις:
Εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Πολιτιστικῆς Ταυτότητος
Παο' ἡμῶν

Ἐκκλησία, Ἔθνος καί Πατρίδα:

Ἑρμηνεῖες καί παρερμηνεῖες

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Φαρῶν καί Οἰνουσσῶν κ. Μάρκου

Τίθεται πολλές φορές στίς ἡμέρες μας τό ζήτημα τοῦ ἐκκλησιαστικῶς ἐπιτρεπτοῦ νά ἀρθρῶνται ἡ Ἐκκλησία λόγο, πού ἀφορᾶ στήν ἱστορία καί τήν παράδοση τῆς Πατρίδος μας καθῶς καί στά ἔθνικα θέματα. Ἐνδεχομένως ὄσοι ἰδεοληπτικῶς διατυπώνουν αὐτές τίς θέσεις ἀγνοοῦν καί τήν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στό ἱστορικό γίνεσθαι τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί τήν ὀρθόδοξη θεολογική διδασκαλία.

Ὁ Τριαδικός Θεός εἶναι ἀπειρος. Μέ φιλανθρωπία, ὅμως, δηλαδή μέ ἀγάπη γιά τόν ἄνθρωπο, "ἐκένωσεν ἑαυτόν" καί προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση γιά νά σώσει τόν ἄνθρωπο. Καί ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι Οἰκουμενική, ἀπευθύνεται "πρός πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον". Ὅμως ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τοῦ θείου Δομητορός Της, ἐκένωσε, κατά καιροῦς, ἑαυτήν καί ἔγινε ἔθναρχουσα τῶν Ἑλλήνων ὥστε ἀπ' ἐνός νά τοῦς μεταλαμπαδεύσει τό φῶς τοῦ Χριστοῦ καί ἀπ' ἐτέρου δι' αὐτῶν νά ἐκπολιτίσει καί νά ἐκχριστιανίσει καί ἄλλους λαούς (ἐξωτερική ἱεραποστολή στό Βυζάντιο καί στήν ἐποχή μας), ὅπως εἶχε ἀναφέρει ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος.

Συνεπῶς ἡ ἀντίληψη τῆς μή ἐνασχολήσεως τῆς Ἐκκλησίας μέ τά ἱστορικά καί ἔθνικα θέματα μόνον ὡς μονοφυσική μπορεῖ νά θεωρηθεῖ, ὅπως μάς εἶχε ἀναφέρει ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιμ. Γεώργιος Καψάνης, καί ἀσφαλῶς ἀλλότρια τῆς Ὀρθόδοξου Θεολογίας, ἡ ὁποία ἔχει οἰκουμενικό ἀλλά ὄχι διεθνιστικό ἢ παγκοσμιοποιημένο λόγο.

Ἀπό τήν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν Πατερικῶν κειμένων γίνεται σαφές, ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί Παράδοση ἡ οἰκουμενικότητα δέν καταργεῖ τήν ἔθνικη συνείδηση καί οἱ πανανθρώπινες ἀξίες συμπορεύονται θαυμάσια μέ τόν ὑγιή πατριωτισμό. Στό Δευτερονόμιο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαβάζουμε ὅτι «ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱούς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατά ἀριθμόν ἀγγέλων Θεοῦ», δηλαδή διδασκόμαστε ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους καί τῆς πατρίδος εἶναι ἐντεταγμένη μέσα στό σχέδιό τῆς Θείας Προνοίας καί δέν ἐμφανίζεται ὡς σύμπτωμα τῆς

ἀμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἴδιο μάς βεβαιώνει καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀπό τόν Ἄρειο Πάγο τῶν Ἀθηνῶν διακηρύσσει ὅτι ὁ Θεός ὄρισε «τάς ὁροθεσίας», δηλαδή τά σύνορα τῆς κατοικίας τῶν ἐθνῶν. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητής Εὐ. Θεοδώρου, ἡ περίφημη ρῆση τοῦ Παύλου ὅτι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ «οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίος οὐδέ Ἕλλην» δέν ὑποδηλώνει κατάργηση τῶν ἐθνικῶν ἰδιαιτεροτήτων ἐπί γῆς, ὅπως τό «οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καί θήλυ» δέν αἶρει τήν μεταξύ τῶν φύλων ἐπίγεια διαφοροποίηση. Καί οἱ δύο αὐτές ρῆσεις ἀναφέρονται στήν σχέση μέ τόν Θεό καί στήν δυνατότητα σωτηρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Σέ πανηγυρική συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τό 1963 ὁ καθηγητής τῆς Θεολογίας ἀείμνηστος Δημήτριος Μπαλάνος ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση στό ζήτημα: «Ἡ Ἐκκλησία μας ἀπεριφράστως ἦταν, εἶναι καί θά εἶναι ἔθνικη Ἐκκλησία καί τοῦτο πρὸς δόξαν τῆς... Ὁ ἔθνικός χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας μας οὐδόλως παραβλάπτει τόν ὑπερκόσμιον χαρακτήρα αὐτῆς. Τῷ ὄντι ἡ Ἐκκλησία ὡς ὑπερκόσμιον, ἀόρατον καί πνευματικῆς φύσεως καθίδρυμα, εἶναι ὑπεράνω πάσης ἐπιγείου σχέσεως, συνεπῶς καί ὑπεράνω ἐθνικῶν διακρίσεων. Ἀλλά καί κατά τήν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι μόνον ἀόρατον καί ὑπερκόσμιον, ἀλλά καί ὄρατον καί ἐγκόσμιον καθίδρυμα, καί ὡς τοιοῦτο δέν δύναται νά ἀδιαφορήσει πρὸς τά κυριώτερα καί εὐγενέστερα ἀνθρώπινα συναισθήματα, ὁποῖα εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἡ προσήλωσις πρὸς τοῦς ἐπιγείους δεσμούς τῆς οἰκογενείας, τῆς πατρίδος καί τοῦ ἔθνους, οὐδέ δύναται νά μή λάβῃ θέσιν ἐναντι αὐτῶν.... Ἡ πρὸς τήν ἐπίγειον πατρίδα ἀγάπη οὐδόλως παρεμποδίζει τόν πρὸς τήν ἄνω Ἱερουσαλήμ κοινόν χριστιανικόν πόθον. Τούναντίον διά καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως ἡ πρὸς τήν πατρίδα ἀγάπη θά ἠδύνατο νά ἀναγάγῃ εἰς τήν ἔννοια τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, χρησιμεύουσα ὡς προπαιδεία καί ἀναβαθμὸς εἰς αὐτήν».

Ὑποκρύπτει μονοφυστικές τάσεις ἢ παρασιώπηση τῆς θεανθρωπίνης δομῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ ὁποία κατά τήν Ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς Ἐφεσίους εἶναι πρόσληψη καί «ἀνακεφαλαίωσις» ὄχι μόνον τῶν οὐρανίων ἀλλά καί τῶν ἐπιγείων. Στό πνεῦμα αὐτό ἐντάσσεται ἡ ἐντολή τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «τὴν ἐνεγκοῦσαν πατρίδα ἴσα γονεύσιν τιμάν», τὴν ὁποία ἀπέδωσε μέ

έκλαϊκευμένο τρόπο ο Άγιορείτης Όσιος Παΐσιος λέγοντας: «Καί ή πατρίδα είναι μία μεγάλη οικόγένεια». Όταν λοιπόν ή Εκκλησία αγωνίζεται υπέρ της έλευθερίας και της πολιτιστικής ταυτότητος του έθνους μας δέν σημαίνει ότι υποτιμά ή μισεί τά άλλα έθνη, όπως ακριβώς ή αγάπη προς τους γονείς μας δέν σημαίνει ότι μισούμε τους γονείς των άλλων ανθρώπων.

Επί Τουρκοκρατίας ή Εκκλησία δέν περιορίσθηκε στον Έθναρχικό της ρόλο, αλλά προέβαλλε συγχρόνως τό οίκουμενικό σωτηριολογικό νόημα του Σταυρού και της Άναστάσεως του Κυρίου, όπως αποδεικνύουν τά πολλά σωζόμενα κηρύγματα της εποχής εκείνης καθώς και πολλά δημώδη άσματα, όπως π.χ. τοπικά κάλαντα. Αλλά και σέ άλλες δύσκολες γιά τόν λαό μας στιγμές ή Εκκλησία μας συνεδύασε τήν πατριωτική της δράση μέ τήν διακονία και τήν κοινωνική προσφορά προς κάθε συνάνθρωπο, άσχέτως φυλής ή θρησκείας. Θυμίζουμε τήν περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Κατοχής όταν ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός και άλλοι Μητροπολίτες και άπλοι κληρικοί άφ' ενός μέν χαλύβδωναν τήν διάθεση των Έλλήνων γιά πανεθνική Αντίσταση, άφ' έτέρου δέ βοηθούσαν τους Έβραίους συμπολίτες μας νά κρυφτούν και μερμινούσαν γιά τήν ανακούφιση των πεινώντων, των όρφανών και των πασχόντων. Σέ αντίθεση μέ τά όσα ισχυρίζονται κάποιοι ή Εκκλησία μας έχει ως επίκεντρο της διδασκαλίας της τόν Σταυρό και τήν Άνάσταση του Κυρίου, γι' αυτό άλλωστε αγωνίζεται υπέρ του Όρθοδόξου όμολογιακού χαρακτήρος του μαθήματος των Θρησκευτικών και κατά της μετατροπής του σέ θρησκευιολογικό. Άν ελικρινά κάποιοι ενδιαφέρονται νά άκούν οι νέοι μας λόγο περί Σταυρού και Άναστάσεως άς συνταχθούν και αυτοί στην προσπάθεια της Εκκλησίας νά μή μετατραπεί τό μάθημα των Θρησκευτικών σέ ένα συνονθύλευμα ξερών έγκυκλοπαιδικών γνώσεων χωρίς Χριστοκεντρικό και ήθοπλαστικό περιεχόμενο.

Οι Τοπικές Εκκλησίες πού αισθητοποιούν τό Όλο της Καθολικής Εκκλησίας του Χριστού, σέ πολλές από τις σημερινές περιπτώσεις ταυτίζονται προς τις Έθνικές Εκκλησίες πού μέ έσχατολογική αυτοσυνειδησία έντός των εύχαριστηριακών πλαισίων, προβάλλουν τόσο πρωτογενώς τήν άνω Ίερουσαλήμ, όσο και δευτερογενώς τις

έπίγειες τοπικές γεωφυσικές, οικολογικές, ιστορικές και πολιτιστικές τους συναρτήσεις, έφ' όσον αυτές δέν παρεμποδίζουν τόν πρωτογενή σκοπό τους.

Γι' αυτό, όπως δέν επιτρέπεται ή σωβινιστική πατριδοκαπηλεία, κατά παρόμοιο τρόπο είναι άπαράδεκτη ή όρθοδοξοκαπηλεία, ή όποία πολύ συχνά μέ τή μονοφυσική νοοτροπία παραθεωρεί τό γεγονός ότι ή θεανθρώπινη όρθοδοξία έγκλιματίζει στό πνευματικό οικολογικό περιβάλλον της και αυτή τήν χοϊκή φύση και ένοφθαλμίζει στην πνευματική της βίωση τά έκάστοτε και έκασταχού όμολογια ή όμοιογενή ιστορικά, έθνικά και πολιτιστικά στοιχεία, τά όποία άναχωνεύονται στό πυρακτωμένο καμίνι της, δέχονται τις άνταύγειες του Θαβωρείου φωτός και μέ αυτό τόν τρόπο μεταμορφώνονται σέ έκλεκτά έπίγεια σκεύη του ούρανού θησαυρού της.

Αυτό συνέβη στον πανθομολογούμενο ύψιστο βαθμό μέ τις διαλεκτικές σχέσεις Χριστιανισμού και Έλληνισμού, έτσι ώστε νά δικαιολογεί τήν χρήση της έκφράσεως «έλληνορθόδοξα ιδεώδη». Όταν και διακεκριμένοι Σλάβοι Θεολόγοι χρησιμοποιούν τήν έκφραση «έλληνική Όρθοδοξία», δέν πρέπει έμεις νά διστάζουμε νά χρησιμοποιούμε, φυσικά χωρίς έπαρση τήν έκφραση αυτή.

Η Εκκλησία καταδικάζει τόν ρατσισμό, τόν σωβινισμό και τόν έθνοφυλετισμό. Αποδέχεται, όμως, τόν πατριωτισμό και τήν ανάγκη κάθε έθνους νά ζή μέ ειρήνη, έλευθερία, έθνική άξιοπρέπεια. Ο άγώνας της υπέρ της έθνικής γλωσσικής και πολιτιστικής μας ιδιοπροσωπίας δέν έχει ως υπόβαθρο τήν έθνική άλαζονεία, αλλά τήν δημοκρατική άρχή, τήν όποία αποδέχεται και ή Εύρωπαϊκή Ένωση, περί του σεβασμού της έθνικής ταυτότητος κάθε λαού. Γιά τήν Εκκλησία ο έθνοφυλετισμός πού όρθώνει τείχη μεταξύ των λαών είναι έξ ίσου καταδικαστέος όπως και ο άπατρις διεθνισμός πού θέλει νά ίσοπεδώσει τήν έθνική ιδιαιτερότητα κάθε λαού. Η οίκουμενικότητα της Χριστιανικής διδασκαλίας δέν έχει καμμία σχέση μέ τήν ίσοπέδωση των πολιτισμών πού έπιζητούν οι όπαδοί της ύλιστικής παγκοσμιοποίησης. Άν θέλουμε νά άναζητήσουμε ένα έκκλησιαστικό λόγο θά πρέπει νά είμαστε βέβαιοι ότι αυτός ο λόγος θά είναι πράγματι Όρθόδοξος και έκκλησιαστικός και όχι βασισμένος σέ έφήμερα φιλοσοφικά ρεύματα και σέ πολιτικά ιδεολογήματα.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ*

Του κ. Θωμά Αντ. Ιωαννίδη,

Αναπλ. Καθηγητού - Προέδρου του Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ

Α'

Κάθε εποχή της Ιστορίας, όπως και κάθε στιγμή της ζωής ενός ανθρώπου, έχει τη δική της αξία και ιδιαιτερότητα. Όμως υπάρχουν χρονικές περιόδους, κατά τις οποίες τελεσιουργούνται μεγάλα και ιστορικά γεγονότα παγκόσμιας σημασίας, αληθινά μυστήρια ζωής. Τέτοια ασφαλώς ήταν η ιστορική στιγμή που το Άγιο Πνεύμα έμπόδισε τον απόστολο Παύλο, τον άνθρωπο που είχε επιλεγεί «βαστάσαι τὸ ὄνομα» του Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων» (Πράξ. 9,15), νὰ συνεχίσει τὴν ἱεραποστολή του στὴν Ἀσία καὶ τὸν ἔστειλε στὴν Τρωάδα, μπροστὰ στὴν πύλη τῆς Εὐρώπης.

Τὸ εἰδικὸ ὄραμα, πού ἀξιώθηκε νὰ ζήσει, καὶ ἡ κοσμοϊστορική πρόσκληση τοῦ νεαροῦ Μακεδόνα πού τὸν ἰκέτευε «διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν» (Πράξ. 16,8), ἦταν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ νὰ διαβῆι τὴν πύλη καὶ νὰ περάσει ἀπέναντι στὰ ἑλληνικά, στὰ εὐρωπαϊκά ἐδάφη. Ἦταν ἓνα ὄραμα πού φανέρωνε τὴ νέα πραγματικότητα, ἓνα ὄραμα πού ὀρίζει μέχρι σήμερα τὴ μοῖρα μας, ἓνα ὄραμα πού ἄλλαξε τὴν πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἔδωσε νέα εὐθύνη καὶ δύναμη στὸ ἑλληνικὸ καὶ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα. Ἔτσι, γιὰ πρώτη φορά ἡ παρουσία τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὸ εὐρωπαϊκὸ ἔδαφος προδιέγραφε τὴ σημασία πού ἐπρόκειτο νὰ ἔχει ἡ χριστιανικὴ πίστη στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν πολιτισμὸ τῆς¹.

* Ὀμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν Μεθεόρτιον Ἑσπερινὸν τῆς Ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, στίς Οἰνούσες Χίου τὴν 29^η Ἰουνίου 2017.

1 Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαῖδη], (Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος). *Ρίζωμα χαρᾶς καὶ ἐλπίδας. Ὁ λόγος καὶ ὁ ρόλος τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη*, Ἀθήνα 2002, σ. 29 ἔ. Ὁ «Νεαρὸς Ἕλληνας Μακεδῶν... κάμνει εἰς τὸν Παῦλον τὴν κοσμοϊστορικὴν πρόσκλησιν. "Διαβάς εἰς Μακεδονίαν

Ἡ παροῦσα ὀμιλία ἐστιάζεται σὲ βασικὰ σημεῖα τῆς Παύλειας διδασκαλίας πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἐπηρέασαν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ. Ἡ σπουδαιότητα τοῦ θέματος διαφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα: (i) Ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη σήμερα δὲν ἔχει ὡς θεμέλιο τὶς χριστιανικὲς καὶ πολιτιστικὲς παραδόσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἀλλὰ βασίζεται σὲ ἄλλες ἀξίες, πού καθορίζονται ἀπὸ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ κριτήρια καὶ ἀπὸ τεράστια οἰκονομικὰ συμφέροντα². (ii) Καθὼς ἡ ἀνεργία, ἡ πείνα καὶ ὁ ἀποκλεισμός, ἡ ξενοφοβία καὶ ὁ ρατσισμός, ὁ χριστιανικὸς ἀποχρωματισμός καὶ ὁ φονταμενταλισμός κυριαρχοῦν στὴν Εὐρώπη, γίνεται συνειδηση ἡ ἀνάγκη ἐπιναποπροσδιορισμοῦ τῶν

βοήθησον ἡμῖν". Εἶναι τοῦτο πρόσκλησις τῆς Ἑλλάδος, πού εὐρίσκεται εἰς παρακμὴν καὶ κατὰπτωσιν. Φωνὴ τῆς Εὐρώπης πού κυλιέται εἰς τὴν βαρβαρότητα. Εἶναι πρόσκλησις μὲ βαθύ πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ νόημα, πού σημαίνει διάβασις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν παρακμὴν εἰς τὴν φωτεινὴν περιόδον τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Πέρασμα τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν μαύρην νύχτα τῆς βαρβαρότητος καὶ τοῦ χάους εἰς τὴν ὀλοφάντειν ἡμέρα τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς». Λ. Παρασκευαοπούλου, (Ἀρχιμ.), «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς», ΓρΠάλ ΛΣΤ' (1953), [σσ. 233-236], σ. 234. Ὁ Χ. Σταμούλης παρατηρεῖ: «... ὁ πολιτισμὸς δὲν συνιστᾷ ἓνα σύνολο ἀπρόσωπων πραγματικότητων, μιὰ τυχαῖότητα ἢ ἓναν ἀπόλυτο προσορισμὸ, ἀλλὰ ἀκριβὸ καρπὸ, πού παράγουν ἀνθρώπων πρόσωπα, πού ἀσκοῦν ἢ δὲν ἀσκοῦν τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργικότητά τους, ἀνάμεσα στίς ὀριακὲς στιγμὲς τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ θανάτου», Τί γυρεύει ἡ ἀλεπού στὸ παζάρι; Κείμενα γιὰ τὸ διάλογο τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τὴν πόλη, τὴν πολιτικὴ καὶ τὸν πολιτισμὸ. Ἀθήνα 2016, σ. 41 ἔ.

² Βλ. Γ. Τσίτση, (Μέγ. Πρωτοπρ.), *Εὐρωπαϊκὴ ἐνότητα καὶ Ἐκκλησία. Ἱεραποστολικά ἐρεθίσματα καὶ οἰκουμενικὲς προκλήσεις*, Κατερίνη 1990, σ. 13 ἔ. «Ὁμως δὲν πρέπει νὰ ξεχνῶμε ὅτι εἴμαστε κληρονόμοι ἐνὸς μεγάλου πολιτισμοῦ, πού δημιούργησε μιὰ λαμπρὴ ἐποχὴ, ἐνὸς πολιτισμοῦ πού εἶχε κέντρο τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τοὺς θεουμένους, πού εἶχε διαποτισθῆ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ λόγου, πού εἶχε νόημα καὶ σκοπὸ, πού ἦταν ἔνσους μὲ ἰδεολογικὰ ρεύματα, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τεράστια προβλήματα στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ γνωρίσουμε αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ καὶ βέβαια νὰ βοηθήσουμε καὶ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ τὸν γνωρίσουν καὶ νὰ τὸν ζήσουν καὶ ἐκείνοι», Τερσθεοῦ, [Βλάχου], (Μητροπ. Ναυπάκτου καὶ Ἀγ. Βλασίου), *Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις καὶ ἡ πολιτιστικὴ μας παράδοσις*, χ.χ., σ. 38.

εύρωπαϊκῶν πνευματικῶν ἀξιών³. (iii) Ἐντονη εἶναι ἡ ὑποβάθμιση τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἡ ὑποταγή του στήν ἐξουσία καί ἡ ὑποδούλωσή του στήν ἠλεκτρονική τεχνολογία. Ἡ ἔννοια τῆς προσωπικῆς κοινωνίας, τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν συναισθημάτων, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας ἀπαξιώνονται⁴. (iv) Ἡ ὀρθολογική καί ἀτομοκρατική θεώρηση τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὀδηγήσει σέ ἀδιέξοδα. Στό κοινωνιολογικό ἐπίπεδο ὁ εὐδαιμονισμός ἀπειλεῖ τόν πολιτισμό ἀλλά καί τήν ἴδιο τήν ὑλική δημιουργία⁵.

Εἶναι ἀνάγκη νά στοχασθοῦμε πάνω στό ἐρώτημα τί εἶναι Εὐρώπη καί ποιός εἶναι Εὐρωπαῖος. Ὁ Πῶλ Βαλερύ μιλώντας στούς φοιτητές τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ζυρίχης ἀνέφερε ὅτι «ὁ Εὐρωπαῖος ἄνθρωπος δέν ὀρίζεται οὔτε ἀπό τή φυλή, οὔτε ἀπό τή γλώσσα, οὔτε ἀπό τήν ἔθνικότητά του, ἀφοῦ ἡ Εὐρώπη εἶναι μητέρα γῆ πολλῶν γλωσσῶν, ἔθνῶν καί παραδόσεων. Εὐρωπαῖος, προσέθεσεν, εἶναι ὁποῖος ἀνήκει σέ λαό πού ἔχει ἐνστερνισθεῖ τόν ρωμαϊκό κανόνα δικαίου, πού κατέχει καλά τήν ἑλληνική παιδεία καί πού ἔχει δεχθεῖ καί ἀφομοιώσει τή χριστιανική διδασκαλία». Ἐπίσης, ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος τῆς Ἱστορίας, Κρίστοφερ Ντώουσον, διατυπώνει τόν ἴδιο κανόνα μέ ἄλλες λέξεις, γράφοντας: «Ἄν ἡ Εὐρώπη χρωστᾷ τήν πολιτική της ὑπαρξη στή ρωμαϊκή αὐτοκρατορία, ἄν χρωστᾷ τή δύναμη καί τήν κατεύθυνση τῆς κουλτούρας της στήν ἑλληνική παιδεία, ὅμως στό χριστιανισμό χρωστᾷ τήν πνευματική της ὄντότητα». Καί προσθέτει: «Εἶναι δύσκολο νά φαντασθεῖ κανεὶς πῶς θά μπορούσε ποτέ νά υπάρξει ἐνιαία εὐρωπαϊκή συνείδηση, μέ ὅλα αὐτά τὰ ἔθνη καί τίς φυλές, μέ ὅλες αὐτές τίς γλώσσες καί τὰ ἦθη, ἄν δέν ὑπῆρχε ἡ συνεχῆς παρουσία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας»⁶. «Ὁ Χριστιανισμός δημιούργησε τόν Εὐρωπαῖο

³ Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαΐδη], (Αρχιεπ. Αθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος), *Ρίζωμα χαράς καί ἐλπίδας*, σ. 9 ἔ.

⁴ Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαΐδη], (Αρχιεπ. Αθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος), *Ρίζωμα χαράς καί ἐλπίδας*, σ. 9 ἔ.

⁵ Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαΐδη], (Αρχιεπ. Αθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος), *Ρίζωμα χαράς καί ἐλπίδας*, σ. 56.

⁶ Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαΐδη], (Αρχιεπ. Αθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος), *Ρίζωμα χαράς καί ἐλπίδας*, σ. 32 ἔ. «Ὁ Χριστιανισμός ἀποτελεῖ καί σήμερα εἰς τήν Εὐρώπην, ζῶσαν θεολογίαν καί πνευματικήν παράδοσιν, στερεῖται ὅμως

ἄνθρωπο, χάρις στό γεγονός ὅτι τοῦ ἔδινε ταυτότητα ἰσότητος συμμετοχῆς του σέ μία κοινοπολιτεία, τή *respublica christiana*, τήν ὁποία συνέθετε ἡ κοινὴ πίστη, ἡ κοινὴ ἀντίληψη περί δικαίου καί ἡ κοινὴ παιδεία... Χωρὶς Χριστιανισμό, ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη δέν θά γίνει μιὰ κοινωνία, ἀλλὰ μιὰ ἑταιρεία. Δέν θά μπορέσει νά γίνει τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἓνα καλῶς ὀργανωμένο σύνολο ἀνθρώπων, πού δέν συνδέονται παρὰ μόνο στήν παγερὴ λογικὴ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου... Χωρὶς Χριστιανισμό, θά καταργηθεῖ τὸ κοινὸ πλαίσιο ἀξιών πού τίς συμμεριζόμαστε, καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τήν ἰδιωτικὴ σφαῖρα... Χωρὶς Χριστιανισμό, ὁ πνευματικὸς βίος θά πάψει νά ἔχει προορισμό καί θά ταυτισθεῖ μέ τὴν διασκέδαση, μέ τὴν ἀπόλαυση καί τὴν ξεκούραση... Χωρὶς Χριστιανισμό, ὁ ἄνθρωπος θά μετατραπεῖ σέ παραγωγὸ καί θύμα τῆς κατανάλωσης... Χωρὶς Χριστιανισμό, ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη δέν εἶναι πολιτισμός, ἀλλὰ μιὰ διευρυμένη ἀγορά»⁷. Οἱ βασικὲς ἀρχές καί διακηρύξεις τῆς ἐνοποιημένης Εὐρώπης εἶναι οἱ ἀρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλαδή οἱ ἀξίες τῆς εἰρήνης, τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρώπινων καί ἀτομικῶν δικαιωμάτων, τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ ἀτόμου⁸.

βαθμιαίως τῆς πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἐπὶ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ὁ Χριστιανισμός ὅμως ἔχει νά προσφέρει πολλὰ, τῶν ὁποίων ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκη ἡ σύγχρονος τεχνολογικὴ κοινωνία, δηλαδή πνευματικῆς ἀξίας πού ἐνώνουν τοὺς ἀνθρώπους», Π. Ροδοπούλου, (Μητροπ. Τυρολόης καί Σερεντίου), «Ἐκκλησία, Πολιτισμός καί Παιδεία», Μελέται Α'. Κανονικά - Ποιμαντικά - Λειτουργικά - Οἰκουμενικά - Διάφορα [ΑΒ 56], Θεσσαλονίκη 1993, [σφ. 683-697], σ. 688 [= Χαριτωτῆον Σεραφεῖμ Τίκα, Αρχιεπισκόπῳ Αθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Θεσσαλονίκη 1984, σφ. 111-123].

⁷ Βλ. Χριστοδούλου [Παρασκευαΐδη], «Χριστιανισμός καί Εὐρώπη», *Ανάπλασις* 406 (2003), [σφ. 99-104], σφ. 99 καί 103 ἔ.

⁸ Βλ. Ε. Θεοδώρου, «Οἱ Ὀρθόδοξοι ἐνώπιον τῶν προκλήσεων ἐκ τῆς διευρύνσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως», *Ἐκκλησία II*, 2 (2003), [σφ. 115-118], σ. 116. «Κοινωνικὴ δικαιοσύνη, εἰρήνη, ἰσότης, προστασία τοῦ λαοῦ, καταδίχη τῆς ἐκμετάλλευσης, θάρρος γιὰ τὴν προστασία τῶν δικαιωμάτων κ.λπ. τὰ διδάξαν οἱ Προφῆτες ἐδῶ καί δύο ὡς τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Μένει κανεὶς κατάπληκτος μπροστὰ στό ἀρρενωπὸ, τὸ πρωτοποριακὸ θάρρος, πού εἶχαν ἀποτολήσει τότε μάλιστα οἱ Προφῆτες. Εἶναι πραγματικὰ πρωτοποριακὸ τὸ θάρρος τους, γιατί σὲ ἐποχὲς βίας εἶχαν ἀναλάβει νά ὑποστηρίξουν τὸ δίκαιο

Με άλλα λόγια, ή Ρώμη, ή Αθήνα και τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποτελοῦν τὴν τριμερῆ θεμελίωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Εὐρώπης, με ἔμφαση στὸ Χριστιανισμό, πού ἀποτελεσε τὴ συνισταμένη τῶν ἄλλων δύο μεγεθῶν. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη συνεισέφερε τὴν ἰδέα τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ κάλλους, ἡ ρωμαϊκὴ παράδοση τίς ἀρχές τῆς ὀργάνωσης, τῆς διοίκησης καὶ τοῦ δικαίου, καὶ ὁ Χριστιανισμὸς τὴ δύναμη τῆς πίστεως, τῆς συγγνώμης καὶ τῆς ἀγάπης. Ὁ Χριστιανικὸς Πολιτισμὸς δὲν ὑπῆρξε μόνον μία ὑπέρβαση τοῦ Ἰουδαϊκοῦ τρόπου σκέψεως, τοῦ ὁποίου βασικὸ στοιχεῖο ἦταν ἡ ἐκ Θεοῦ ἐπιλογή ἐνὸς λαοῦ γιὰ μιὰ σπουδαία, ὑπερέχουσα καὶ μόνιμη ἱστορικὴ ἀποστολή, ἀλλὰ ἀναχώνευση καὶ μεταμόρφωση ὄλων τῶν καλῶν στοιχείων τῶν προηγηθέντων πολιτισμῶν σὲ μιὰ νέα ζύμη, τῆς ὁποίας τὰ περισσότερα οἰχεῖα ἦταν καὶ εἶναι τελείως ἀσυμβίβαστα πρὸς τίς μέχρι τότε ἠθικὲς καὶ πολιτισμικὲς παραδοχές⁹.

Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο

τοῦ ἐργάτη, τῆς χήρας, τοῦ ὄρφανοῦ, τοῦ δούλου, τοῦ ξένου, τοῦ κοινωνικὰ ἀδύνατου, τοῦ λαοῦ. Μιὰ τέτοια πρωτοπορία ἀνήκει καὶ σήμερα –πιὸ πολὺ σήμερα– στοὺς χριστιανοὺς. Τὴν ἀκολουθοῦν ὁμως; Μήπως ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ὑποτίμηση τῆς πνευματικῆς πανοπλίας τους γίνονται ἀφορμὴ νὰ ἐκχωρεῖται ἡ πρωτοπορία σὲ ἄλλους; ... Εἶναι ὀδυνηρὸ νὰ σὲ πολεμοῦν μετὰ τὰ ὄπλα σου. Μετὰ τὰ ὄπλα σου, πού σὺ δὲν ὑποπεύθηκες τὴν ἰσχύ τους. Ἐτσι ὄχι μόνον δὲν τὰ χρησιμοποίησες ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφῆσες. Ἄλλοι τὰ βρῖσκουν πολὺ πιὸ ὕστερα. Μ' αὐτὰ σὲ πολεμοῦν. Τί κρίμα... Καιρὸς λοιπὸν νὰ δώσουμε τὴ σημασία πού τοῦ χρειάζεται, στὸ κοινωνικὸ κήρυγμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς», Γ. Γρατσέα, *Προχώρα λαέ μου*. Ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ μήνυμα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Ἀθήνα 1983, σ. 117 ἑ.

⁹ Βλ. Βαρθολομαίου [Ἀρχοντῶν], (Οἰκ. Πατριάρχου), «Ἀρχαὶ καὶ ἀξίαι ὡς βάσεις διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς Εὐρώπης», Ἐκκλησία Π', 5 (2003), [σ. 341-345], σ. 343.

**ΓΕΡΩΝ ΠΑΪΣΙΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ
Ο ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ***

*Τοῦ Καθηγητοῦ Μιχ. Γ. Τρίτου
πρ. Κοσμητορὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ.*

Με αἰσθήματα πνευματικῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὸ χριστεπώνυμο πλῆρωμα δέχθηκε τὴν ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς 13ης Ἰανουαρίου 2015 γιὰ τὴν κατάταξη στὸ Ὁρθόδοξο Ἀγιολόγιο τοῦ Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Γέρων Παῖσιος ἀπὸ πολὺ νωρὶς εἶχε καθιερωθεῖ ὡς Ἅγιος στὴ συνείδηση καὶ στὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἀπόφασή του αὐτῆ, τὸ Σεπτὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο ἐπικύρωσε τὸ ὁμόφωνο φρόνημα καὶ τὴν ἀκράδαντη πίστη τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ π. Παῖσιος εἶναι ἅγιος.

Ὁ γράφων εἶχε ἐπισκεφθεῖ ἀρκετὲς φορές τὸν Γέροντα Παῖσιο στὸ ταπεινὸ κελί τῆς Παναγούδας στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ εἶναι μάρτυς τῆς ἀγιότητας, τῆς διορατικότητας καὶ τοῦ ὑγιοῦς ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος αὐτοῦ τοῦ νέου ἀγίου τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ φίλος κ. Γεώργιος Μπλάτζας, ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς, χειρουργῆσε τὸν Γέροντα στὸ «Θεαγένειο» Νοσοκομεῖο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μού ἀποκάλυψε ἀγνωστες πτυχές τῆς ἀγιότητας τοῦ π. Παΐσιου, κυρίως τὴν ἀφοβία του μπροστὰ στὸ θάνατο!

Ὁ Γέρων Παῖσιος ὑπῆρξε ἕνα φωτόμορφο τέκνο τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶχε ὑποστεί τὴν «καλὴν ἀλλοίωσιν», δηλ. εἶχε ἀλλοιωθεῖ πνευματικὰ ἀπὸ τὴ Θεία Χάρη. Ἐνας ἐμπειρικός θεολόγος, πού ἂν καὶ δὲν εἶχε σπουδάσει Θεολογία, ἐξέφραζε μετὰ ἀπλὰ λόγια τίς θεοπτικὲς του ἐμπειρίες. Ἄλλωστε ἡ θεοπτία προηγεῖται τῆς Θεολογίας. Ὁ ἴδιος ἔλεγε: «Θεολογία χωρὶς ἐμπειρία μοιάζει μετὰ τυφλοπόντικα, πού προσπαθεῖ νὰ περιγράψει τὸν ἥλιο»¹. Ἐγίνε ἐμψυχὸς ναὸς καὶ σκῆνωμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐκλεκτὸ πρόσωπο πού ἐπιλέχθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, γιὰ νὰ στηρίξει τοὺς ἀνθρώπους τῆς πνευματικῆς ἀποπροσανατολισμένης ἐποχῆς μας.

* Γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ παρόντος ἀρθροῦ χρησιμοποιοῦντο τὸ βιβλίον τοῦ Ἱερομονάχου Ἰσαάκ Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου, Ἅγιον Ὄρος 2009, οἱ ἀφηγήσεις τοῦ θεράποντος ἱατροῦ τοῦ π. Παΐσιου κ. Γεωργίου Μπλάτσα καὶ προσωπικὲς μου ἀναμνήσεις ἀπὸ τίς ἐπισκέψεις μου στὸν Γέροντα.

¹ Ἱερομονάχου Ἰσαάκ, *Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου*, Ἅγιον Ὄρος 2009, σ. 591.

Ἄνθρωπος ἀπελευθερωμένος ἀπὸ τὰ πάθη, πλήρης χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, βίωνε ἑκτακτες ὑπερφυσικές καταστάσεις, μέρος τῶν ὁποίων φανέρωνε στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς στηρίξει στὴν κατὰ Χριστὸν βιοτή τους. Γιὰ καταστάσεις καὶ θέματα πνευματικά μιλοῦσε μὲ βεβαιότητα ὡς ἐξουσίαν ἔχων, χωρὶς νὰ ἀφήνει περιθώρια ἀμφιβολίας! Ἐίχε καὶ αὐτὸς τὸ γνῶρισμα τῶν ἁγίων νὰ εἶναι αὐστηρὸς στὸν ἑαυτό του καὶ ἐπιεικὴς στοὺς ἄλλους. Ἐνσάρκωνε στὸν ἀνώτερο δυνατὸ βαθμὸ τίς ἀρετές τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀκτημοσύνης καὶ τῆς παρθενίας. Ἐφθασε σὲ ὑψηλά μέτρα πνευματικότητας, γι' αὐτὸ καὶ τὰ χαρίσματά του ἦταν πολλά. Ὅπως ἔχει γραφεῖ «τὰ χαρακτηριστικά του γνωρίσματα ἦταν ἡ μεγάλη του αὐταπάρηση, οἱ φιλότιμοι ἀγῶνες του γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἡ μοναχικὴ ἀκρίβεια, ἡ λεπτή του αἴσθησις γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἡ σπάνια διάκρισή του, ἡ θυσιαστικὴ του ἀγάπη γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο καὶ τὸ πατερικὸ του φρόνημα»².

Αὐτὸς ὁ νέος ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ μέτριος στὸ ἀνάστημα, σκελετωμένος ἀπὸ τὴν ἀσκησι, μὲ αὐστηρὸ διεισδυτικὸ βλέμμα καὶ ταυτόχρονα γλυκὺ, μὲ χέρια ροζιασμένα ἀπὸ τίς σκληρὲς χειρωνακτικὲς ἐργασίες, ἀκτινοβολοῦσε, ἐξωτερικεύοντας τὴν πείρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ σκόρπιζε παντοῦ χαρὰ, ἐλπίδα, δύναμη καὶ αἰσιοδοξία. «Τοῦ γνῶναι Αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ»³. Κατάπληξη προκαλοῦσαν ἡ πολυμέρειά του, οἱ πρακτικὲς γνώσεις του, ἡ σοφία καὶ ἡ ἰσχυρὴ του μνήμη. Διακρινόταν γιὰ τὸ ἀκέραιο τοῦ χαρακτήρα του. Ἀπεχθανόταν τὴν ὑποκρισία, τὴν κολακεία, τὴν ἀνειλικρίνεια, τὴ διπλοπροσωπία. Χαρακτηριστικὰ ὁ ἴδιος ἔλεγε: «Αἰσθάνομαι γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἴδια ἀγάπη πού εἶχα γιὰ τοὺς συγγενεῖς μου. Τώρα αἰσθάνομαι ὅλο τὸν κόσμον σάν ἀδελφούς»⁴. Ἐδινε μεγάλη σημασία στὴν ἐλεημοσύνη καὶ στενοχωριόταν γιὰ τὴν ὑπάρχουσα κοινωνικὴ ἀδικία καὶ ἀνισότητα. «Τί χριστιανοὶ εἴμαστε» ἔλεγε, «νὰ ἔχουμε δύο καὶ τρία σπίτια καὶ ἐξοχικά, καὶ ἄλλοι νὰ μὴν ἔχουν πού τὴν κεφαλὴν κλίνει»⁵.

Ὁ Γέρων Παῖσιος ὑπῆρξε πραγματικὸς μοναχὸς, ὑπόδειγμα ἀσκήσεως καὶ συνέπειας στὶς ἀρχές τοῦ Εὐαγγελίου. Γι' αὐτὸ ἔφθασε σὲ ὑψηλά μέτρα πνευματικότητας καὶ θεοπτίας. Ἡ σταθερὴ πνευματικὴ του κατάστασις, ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη, ἡ ἀγαπητικὴ του διάθεσις καὶ τὸ

² Ὁ.π., σ. 23-24

³ Φιλ. β', 10

⁴ Γερομόναχου Ἰσαάκ, ὁ.π., σ. 538

⁵ Ὁ.π., σ. 539.

πλήρωμα τῆς ἀναστάσιμης χαρᾶς πού βίωνε, φανερῶνουν ἕναν ἄρτιο τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπο, ἀπελευθερωμένο ἀπὸ τὰ πάθη, πλήρη χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἀγνότητά του εἶχε φθάσει σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ μὴ συγκατατίθεται σὲ σαρκικούς λογισμούς. Ἐνσάρκωνε ὅλες τίς μοναχικὲς ἀρετές. Τὴν ἀρετὴ τῆς ξενιτείας, ἀφοῦ εἶχε ἀποδεδειχθεῖ ἀπὸ τίς στενὲς οἰκογενειακὲς ἐξαρτήσεις, γι' αὐτὸ καὶ ἀγαποῦσε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλο τὸν κόσμον. Τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς, τὴν ὁποία ἐφάρμοσε κατὰ τὸ πλέον ἰδεώδη τρόπο, παρόλο πού δὲν ἔζησε πολλὰ χρόνια ὡς ὑποτακτικὸς στὸ κοινόβιο. «Νὰ ξέρετε», ἔλεγε, «ὅλο τὸ νόημα, τὸ μυστικὸ στὴ μοναχικὴ ζωὴ, βρίσκεται στὴν ὑπακοή»⁶. Χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ ταπεινώσή του. Ἐβλεπε τὸν ἑαυτό του ὡς «γῆ καὶ σποδὸ». Κατώτερο ἀπὸ ὅλη τὴν κτίσι, χειρότερο καὶ ἀπὸ τὰ ζῶα. Ἐνοιωθε πολὺ ἐνοχλημένος ὅταν τὸν φωτογράφιζαν ἢ τὸν ἠχογραφοῦσαν ἢ μιλοῦσαν γι' αὐτόν. Ὅταν κάποιος στὴ Σουρωτὴ ἐντελῶς αὐθόρμητα τὸν ἀπεκάλεσε ἅγιο, ὁ Γέροντας ἀναλύθηκε σὲ κλάμα. Βίωνε μὲ κάθε εἰλικρίνεια τὴν ἀρετὴ τῆς ταπεινοφροσύνης, γι' αὐτὸ καὶ διαρκῶς ἔλεγε: «Τεκμήριο γνησιότητάς τῆς πνευματικῆς ζωῆς κάποιου εἶναι ἡ μεγάλη αὐστηρότητα στὸν ἑαυτό του καὶ ἡ πολλὴ ἐπιεικεία στοὺς ἄλλους. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τοὺς κανόνες ὡς κανόνια ἐναντίον τῶν ἄλλων»⁷.

Κέντρο τοῦ κηρύγματός του ἦταν ἡ μετάνοια, ὄχι ὡς ἀποφασιστικὴ στιγμή, ἀλλὰ ὡς ἀποφασιστικὴ ζωὴ! Τὴν μετάνοια, πού εἶναι ἀναμοχλευτικὴ δύναμη καθάρσεως, διανοίας, αἰσθημάτων καὶ βουλήσεως, τὴν θεωροῦσε ὡς τὸ σπουδαιότερο ἔργο τοῦ μοναχοῦ, ὅπως καὶ τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερως συνιστοῦσε τὴ συχνὴ ἐξομολόγησι. Μὲ θαυμαστὴ συνέπεια τηροῦσε τὴν ἀκτημοσύνη, πού ὑποσχέθηκε στὸν Κύριο τὴν ἡμέρα τῆς κουράς του. Φτωχὸς μῆκε στὸ μοναχικὸ βίον, πάμπτωχος ἔφυγε γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Στὴν περίπτωσή του μποροῦμε νὰ ἐπαναλάβουμε τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ: «Καὶ ἐδόξασα καὶ δοξάζω χιλιάδες φορές τὸν Χριστὸν μου ὅπου μ' ἐφύλαξε ἀπὸ τοῦτο τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐσταυρωμένου καὶ Θεοῦ δὲν ἔχω μῆτε σακκούλα, μῆτε σπιτί, μῆτε κασσέλα, μῆτε ἄλλο ράσο ἀπὸ αὐτὸ ὅπου φορῶ, ἀλλὰ ἀκόμη παρακαλῶ τὸν Κύριόν μου μέχρι τέλους τῆς ζωῆς μου νὰ μὲ ἀξιῶσι νὰ μὴν ἀποκτήσω σακκούλα, διότι ὡσάν κάμω ἀρχὴν νὰ παίρνω ἄσπρα, εὐθύς

⁶ Ὁ.π., σ. 399

⁷ Ὁ.π., σ. 417.

Έχασα τούς αδελφούς μου, και δέν ήμπορώ και τά δύο, ή τόν Θεόν ή τόν διάβολον»⁸.

Ο άγιος Παΐσιος ήταν ένας πραγματικός άσκητής. Νήστευε αύστηρά, κοιμόταν ελάχιστα και άγρυπνούσε προσευχόμενος. Γιά προσκέφαλο είχε ένα κούτσουρο άπό καστανιά. Γιά κρεβάτι δύο σανίδες μέ κενό στή μέση γιά νά μήν άκουμπά ή σπονδυλική στήλη και θερμαίνεται. Στή θεία λατρεία στεκόταν διαρκώς όρθιος γιά νά μήν τόν πιάνει ό ύπνος και νά μήν περισπάται ό λογισμός του.

Η προσευχή, ως έξοδος άπό τόν έαυτό μας και συνάντηση του Θεού, ήταν τό κύριο μέλημά του. Η γνωστή ρήση του άγιου Ιωάννου τής Κλίμακος «ό πάς δρόμος αύτού ήν προσευχής άένσας και έρωσ προς Θεόν άνείκαστος»⁹ είχε τήν πλήρη έφαρμογή του στόν Άγιο Παΐσιο. Η προσευχή του ήταν άδιάλειπτη, καρδιακή, καθαρή και άποτελεσματική. Τήν έλεγε στό «ταμείον» του, στό έργόχειρο, στό δρόμο, άκόμη και στή συναναστροφή του μέ άνθρώπους. Τήν χώριζε σέ τρία μέρη: Ένα γιά τόν έαυτό του, ένα γιά τούς ζώντες και ένα γιά τούς κεκοιμημένους. Στήν πραγματικότητα όμως προσευχόταν περισσότερο γιά τούς άλλους παρά γιά τό έαυτό του. Αγάπησε και καλλιέργησε τήν εύχή «Κύριε Ιησού Χριστέ, έλέησόν με». Είχε φθάσει σέ τέτοια κατάσταση, ώστε νά «βυθίζεται ό νοός του στήν εύχή» και νά συνεχίζεται και στόν ύπνο του. Όπως γράφει ό ιερομόναχος Ισαάκ «Δέν μετρούσε τήν προσευχή μέ τίς ώρες, μέ τά πόσα γράμματα θά πούμε ή πόσα κομποσχοίνια θά κάνουμε»¹⁰. Κυρίως τόν ένδιέφερε νά είναι καθαρή, νά φθάνει στό Θεό και νά έχει καρπούς. «Τά άλλα», έλεγε ό π. Παΐσιος, «είναι γιά νά σπρώξουμε τή νύχτα και νά λέμε ότι κάναμε τόσες ώρες άγρυπνία»¹¹. Παράλληλα μέ τήν προσευχή αγάπησε και τήν ψαλμωδία, τήν όποία όμως θεωρούσε «άτελή προσευχή»¹². «Όταν στενοχωριόμαστε», έλεγε, «νά ψέλνουμε. Η ψαλμωδία διώχνει τόν διάβολο, διότι είναι συγχρόνως και προσευχή και περιφρόνηση του πειρασμού»¹³.

Άνθρωπος τής νήψεως και τής αυτοκριτικής καθώς ήταν, δέν δικαιολογούσε στόν έαυτό του τό παραμικρό άμάρτημα, γιατί γνώριζε

⁸ .Επισκόπου Αύγουστίνου Ν. Καντιώτου, Μητροπολίτου Φλωρίνης, Κοσμάς ό Αίτιώλης, Αθήναι 2007, σ. 105-106.

⁹ . Κλίμαξ, έκδ. Αστέρος, Αθήναι 1970, σ. 8.

¹⁰ . Ιερονάχου Ισαάκ, ό.π., σ. 515.

¹¹ . Ό.π.

¹² . Ό.π., σ. 513.

¹³ . Ό.π., σ. 514.

ότι αγιότητα είναι ό έξαγιασμός τών λεπτομερειών τής ζωής. Ό Γέροντας άπέκοπτε εύκολα τούς έμπαθείς λογισμούς. «Οί λογισμοί», έλεγε, «δείχνουν τήν πνευματική μας κατάσταση. Χωρίς νήψη οι προσβολές τών λογισμών εξέλισσονται σέ πάθη και καταντά ό άνθρωπος παντοπωλείο τών παθών»¹⁴. Μέ διάκριση συνδύαζε άριστα τήν ήσυχία μέ τήν διακονία. Έκφραστής και θιασιώτης τής διδασκαλίας του Γρηγορίου του Παλαμά, πίστευε άπόλυτα ότι άπό τόν ήσυχασμό θά προέλθει ή αναγέννηση τής Έκκλησίας και ή γνησιότητα τής πνευματικής ζωής. «Μπορώ νά μιλάω, νά συναναστρέφομαι μέ τόν κόσμο», έλεγε, «άλλά ύστερα θέλω νά είμαι μόνος μου»¹⁵.

Ένα άπό τά χαρίσματα του Γέροντος Παΐσιου ήταν τό διορατικό και τό προορατικό. Προγνώριζε μέ τή χάρη του θεού τόν έρχομό τών επισκεπτών, τήν πνευματική τους κατάσταση, τά όνόματά τους, τά προβλήματα που τούς άπασχολούσαν και άνάλογα ένεργούσε. Όταν τόν Ιούλιο του 1980 τόν έπισκεφθήκαμε μέ τόν φίλο μου Λυκειάρχη άπό τό Άγρίνιο κ. Φώτη Μάλαινο, μάς φώναξε, χωρίς νά μάς γνωρίζει, μέ τά μικρά μας όνόματά: «Καλώς τά παιδιά μου, τόν Φώτη και τόν Μιχάλη». Σύμφωνα μέ πληροφορία που μου έδωσε ό καθηγητής κ. Μπλάτζας, όταν τό 1987 εισηχθη στό «Θεογένειο» γιά έγχείριση βουβωνοκήλης, ό καθηγητής ήταν άνήσυχος γιά τήν έκβαση τής έγχειρήσεως. Ό π. Παΐσιος τόν κατάλαβε και του έπτε: «- Μή φοβάσαι, Γιώργο. Είδα τήν έγχείριση. Όλα θά πάνε καλά»¹⁶. Πράγματι έγινε ή έγχείριση και όλα πήγαν καλά. Μέ τό διεισδυτικό και άγιοπνευματικό μάτι του διεκρίνε τά πάντα. Είχε άποκτήσει «νούν Χριστού»¹⁷, γ' αυτό βοηθούσε ουσιαστικά στήν επίλυση τών προβλημάτων τών ανθρώπων.

Όλες αυτές οι πνευματικές προϋποθέσεις του έδιναν μία ξεχωριστή παρησία και χάρη. Γι' αυτό πάλευε μέ δαίμονες, συναναστρεφόταν μέ τά άγρια θηρία και είχε θεϊκές έμπειρίες.

Στό άσκητήριο του Σινά πάλαιψε πραγματικά μέ τό διάβολο ως όντολογική πραγματικότητα. Κατεβαίνοντας στήν Ίερά Μονή τής άγίας Αίκατερίνης και κοινωνώντας τών Άχράντων Μυστηρίων έζησε μία καταπληκτική έμπειρία, τήν όποία περιγράφει ως έξης: «Κατέβηκα στό Μοναστήρι νά λειτουργηθώ. Όταν κοινωνήσα, αισθάνθηκα τή θεία

¹⁴ . Ό.π., σ. 510.

¹⁵ . Ό.π., σ. 497.

¹⁶ . Ό.π., σ. 312.

¹⁷ . Α' Κορ. 2, 16.

Κοινωνία σαν κρέας πολύ - πολύ γλυκό και ένιωση μιά δύναμη μέσα μου. Ήταν Σώμα και Αίμα Χριστού»¹⁸.

Γιά τόν άγιο Παΐσιο ό Διάβολος ήταν άπτή πραγματικότητα. Σέ όσους άμφισβητούσαν τήν ύπαρξη του Διαβόλου έλεγε: «Τί λέει αυτός; Έδώ κάθε νύκτα μάς δείχνει σινεμά ό διάβολος»¹⁹.

Στό μοναστήρι του Στομίου Κονίτσης, «τό περιβολάκι τής Παναγίας», όπως τό όνόμαζε, άξιώθηκε μαζί μέ γυναίκες από τή Κόνιτσα πού διακονούσαν τό μοναστήρι, νά δει τή Θεοτόκο. Σ' αυτές τίς γυναίκες έπαιε: «Σας άξίωσε ό Θεός και είδατε τήν Παναγία, αλλά δέν θα πείτε πουθενά»²⁰. Μιά άλλη φορά, στή ΒΑ γωνία του κελιού τής Παναγούδας στό Άγιο Όρος, είδε τήν Παναγία ντυμένη στα άσπρα και φώναξε: «Παναγιά μου, και ό τόπος είναι βρώμικος και έγω βρώμικος»²¹. Σέ όνειρό του είδε τήν Παναγία ως ώραία και μεγαλόπρεπη γυναίκα, ντυμένη στα χρυσά. Όταν πήγε ως προσκυνητής στό θεομητορικό μήμα τής Γεθσημανή, διέκρινε στό πρόσωπο τής εικόνας τής Παναγίας τής Ίεροσολυμίτισσας τήν «Κυρία» πού είχε δει στό όνειρό του. Τήν 27η Φεβρουαρίου 1974 και ώρα 10 τό πρωί δέχθηκε στό κελί του τήν επίσκεψη τής άγίας Εύφημίας, μέ τήν όποία συνομίλησε για ένα σοβαρό εκκλησιαστικό θέμα πού τόν άπασχολούσε. Γενικά, ό Γέροντας άπέφυγε νά διηγείται τίς πνευματικές του έμπειρίες. Τό έκανε μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις, όταν έκρινε ότι έπρεπε νά βοηθήσει κάποια ψυχή.

Τό αναστάσιμο άσκητικό του ήθος, ή παιδική του άθωότητα και τό ολοκληρωτικό δόσιμό του στό Θεό, άπετέλεσαν τίς προϋποθέσεις για νά βιώνει θείες έμπειρίες. Είναι συγκλονιστικά τά όσα βίωσε τό 1967 στα έρημικά Κατουνάκια. Ένώ έλεγε τήν ευχή «Κύριε Ίησού Χριστέ έλέησόν με» τό κελί του πλημμύρισε από θεικό φώς. Σύμφωνα μέ τήν περιγραφή του ίδιου «ήταν λευκό μέ μιά μικρή άπόχρωση προς τό γαλάζιο...Τό φώς ήταν τόσο δυνατό! Πιο δυνατό από τό φώς του ήλιου. Ο ήλιος έχανε τήν λάμψη μπροστά του. Έβλεπα τόν ήλιο και μου φαινόταν τό ήλιακόν φώς ώχρο, όπως είναι τό φώς τής σελήνης κατά τήν πανσέληνο. Τό φώς τό έβλεπα για πολύ. Μετά, όταν τό φώς έλειψε και ή χάρις μειώθηκε, τότε δέν εϋρισκα καμιά παρηγοριά και χαρά»²².

¹⁸ Ίερνάχου Ισαάκ, ό.π., σ. 170.

¹⁹ Ό.π., σ. 600.

²⁰ Ό.π., σ. 147.

²¹ Ό.π., σ. 147.

²² Ό.π., σ. 306.

Πέραν τών άλλων στον Γέροντα Παΐσιο δόθηκε τό χάρισμα νά συναναστρέφεται μέ τά άγρια θηρία, χωρίς νά τόν βλάπτουν, όπως συνέβαινε και μέ πολλούς άγίους. Στην περίπτωση του έχουν πλήρη άναφορά τά όσα γράφει ό άγιος Ίσαάκ ό Σύρος: «προσπελάζουσιν αυτόν ως δεσπότη έαυτών, και σαινουσι τάς κεφαλάς αυτών, και λείχουσι τάς χείρας αυτού και τούς πόδας, διότι εκείνων τήν όσμήν τήν έκπνεύσασαν έκ του Αδάμ πρό τής παραβάσεως, ώσφράνθησαν έξ αυτού»²³. Τά στοιχεία τής φύσεως υποχωρούσαν μπροστά στα άγιοπνευματικά μέτρα του άγίου Παΐσιου!

Η διαρκής πνευματική έγερσιμότητα του Γέροντος Παΐσιου, πέραν τών άλλων, όφειλετο και στή βίωση από μέρους του τής μνήμης του θανάτου, πού έχει βαρύνουσα σημασία για τήν πνευματική ζωή τών πιστών. Έχει μεγάλη άφυπνιστική δύναμη και άποτελεί βασική προϋπόθεση για μιά γνήσια πνευματική ζωή. Η μνήμη θανάτου άπομακρύνει τήν άμαρτία και προσανατολίζει σωστά τή ζωή. Κατά τόν Τερό Χρυσόστομο γίνεται άφορμή ώφελίμου και σωτηρίου φιλοσοφίας, άφου «και μετριάζει και σωφρονείν και κατεστάλθαι και πάσης άπηλάχθαι κακίας και παρών και προσδοκώμενος ό θάνατος άναπειθείν»²⁴.

Ο άγιος Παΐσιος σε όλη του τή ζωή δοκιμάστηκε μέ πολλές άρρώστιες, όπως ή βροχεκτασία, οι αιμοπτυσεις και τέλος ό καρκίνος μέ μεταστάσεις στό ήπαρ και στους πνεύμονες. Στους συνομιλητές του πάντα έλεγε: «Όσο μέ ώφέλησαν οι άρρώστιες, δέν μέ ώφέλησε ή άσκηση πού σαν μοναχός έκανα τόσα χρόνια»²⁵. Στίς 4 Φεβρουαρίου 1994 έγινε ή έγχείρηση. Αφαιρέθηκε ό όγκος του παχέος έντέρου, αλλά είχαν γίνει μεταστάσεις. Ο Γέροντας άντιμετώπισε τό πρόβλημα μέ θαυμαστή ύπομονή και πίστη. Ήταν χαριτωμένος και ευδιάθετος. Παρόλο πού πονούσε φοβερά, παρηγορούσε και ένθάρρυνε όλους όσοι πήγαιναν κοντά του.

Ο φίλος καθηγητής κ. Γεώργιος Μπλάτζας, ό όποιος τόν χειρουργήσε, μου μίλησε μέ θαυμασμό για τό πώς ό άγιός μας άντιμετώπισε τό θάνατο: «Ήταν άγιος. Ήπαιζε μέ τόν θάνατο. Είχα άκούσει για άγίους, αλλά μπροστά μου είχα έναν άγιο». Και συνέχισε: «Τήν τελευταία φορά πού τόν είδα, επτά ήμέρες πριν κοιμηθεί, ήμουν πολύ στενοχωρημένος. Πολλές φορές μέ άπασχολούσε τό θέμα άν, αυτό πού κάνουμε στους άρρώστους

²³ Άπαντα τά Άσκητικά, έκδ. Σπανου, Αθήναι 1976, σ. 10.

²⁴ Είς Ρωμ. όμ. 10,3, Ρ.Γ. 60, 478.

²⁵ Ίερνάχου Ισαάκ, ό.π., σ. 362.

είναι σωστό. Μού είπε: - Άκουσε Γιώργο, όλα έγιναν όπως έπρεπε. Άξιος ό μισθός σου. Μή στενοχωριέσαι. Ήθελα νά ξέρης, όποτε μέ χρειασθής, θά είμαι κοντά σου. - Γέροντα, τό συκώτι σας πρήστηκε και σάς πονάει, τού είπα, γιατί είχε κάνει μεταστάσεις φοβερές. Χαμογέλασε και μού είπε: - Ά, αυτό είναι τό καμάρι μου, μή στενοχωριέσαι. Αυτό μέ κράτησε ως τά εβδομήντα, και αυτό τώρα μέ στέλνει, όσο πιο γρήγορα μπορεί, εκεί πού πρέπει νά πάω. Μή στεναχωριέσαι γι' αυτό, μιά χαρά είμαι».²⁶

Και ενώ ό ίδιος ήθελε νά επιστρέψει στό Άγιο Όρος γιά νά κοιμηθεί και νά ταφεί εκεί, τό θέλημα τού Θεού ήταν νά μείνει στόν κόσμο γιά νά βρουν οι άνθρωποι δύναμη, παρηγοριά και έλπίδα. Άφου έτοιμάσε τά τής ταφής, ζήτησε από δύο γνωστούς του Έπισκόπους νά τού διαβάσουν συγχωρητική εύχή και τή νεκρώσιμη ακολουθία, στην όποία συνέφαλε και ό ίδιος. Κοινώνησε γιά τελευταία φορά τήν 11ην Ιουλίου, γιορτή τής αγαπημένης του αγίας Εύφημίας, και τήν 12η Ιουλίου 1994, ήμέρα Τρίτη και ώρα 11 π.μ., παρέδωσε τήν αγιασμένη του ψυχή στόν Άρχηγό τής ζωής και τού θανάτου, επικαλούμενος πολλές φορές τήν Ύπεραγία Θεοτόκο, μέ τή φράση «Γλυκειά μου Παναγιά»²⁷. Η κηδεία του έγινε έντελώς άθόρυβα από τόν Ίερό Ναό τού Όσίου Άρσενίου στή Σουρωτή.

Άς είναι δοξασμένο τό υπερόμνητο όνομα τού Δομήτορος τής Έκκλησίας Ιησού Χριστού, γιατί, παρόλη τήν άμαρτωλότητά μας, και στην έποχή μας «ούκ άμάρτυρον έαυτόν αφήκεν»²⁸. Η παρουσία τού αγίου Παΐσιου τού Αγιορείτου και τών άλλων συγχρόνων Αγίων άποδεικνύει ότι ό Θεός δέν απέστρεψε τό πρόσωπό του από μάς και ότι ό Ιησούς Χριστός είναι «Χθές και σήμεραν ό Αύτός και εις τούς αιώνας»²⁹.

Άς έχουμε τήν εύχή του και άς τόν παρακαλέσουμε νά πρεσβεύει πάντοτε στόν Έλεήμονα Θεό γιά τήν ειρήνη τού σύμπαντος κόσμου και τήν σωτηρία όλων τών ανθρώπων, άφου ό Γέρον Παΐσιος έχει μεγάλη παρηγορία στό Θεό. Και τούτο, γιατί, όπως γράφει ό άγιος Ισίδωρος ό Πηλουσιώτης, «Άρετής έκτήσατο φύσιν, ής ού πέφυκεν άπτεσθαι τελευτή»³⁰.

²⁶ Ό.π., σ. 362.

²⁷ Ό.π., σ. 363.

²⁸ Πράξ. ιδ', 17.

²⁹ Έβρ. ιγ', 8-9.

³⁰ Έπιστολαί, 5, 186, P.G., 1437D

BYZANTION ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΡΑΓΙΚΟΙ

Τού κ. Παναγιώτου Γ. Νικολοπούλου
Ομοτίμου Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών

Β'

Άλλά ή διδασκαλία τών αρχαίων Έλλήνων τραγικών και τού Άριστοφάνους έσυνεχίσθη και κατά τήν διάρκεια τής Τουρκοκρατίας στά σχολεία πού έλειτουργοῦσαν συνήθως μέ τήν προστασίαν τής Έκκλησίας. Όπως παρατηρεί ή Άγγελική Σκαρβέλη - Νικολοπούλου στην διατριβή της «Η δραματική ποίηση, δημιούργημα άποκλειστικά έλληνικό, δέν λείπει από τό πρόγραμμα διδασκαλίας τών σχολείων μας κατά τήν Τουρκοκρατία. Σοφοκλής, Εύριπίδης και Άριστοφάνης διδάσκονται στά σπουδαιότερα σχολεία. Περιωρισμένη έμφανίζεται ή διδασκαλία τού Αίσχύλου.».

Οι Βυζαντινοί Έλληνες έθεώρουν αναγκαίον τόν έμπλουτισμόν τής παιδείας των μέ τούς αρχαίους Έλληνας συγγραφείς. Όπως παρατηροῦσεν ό Η. Hunger γιά τούς ίδιους τούς Βυζαντινούς ή φιλολογία, δηλαδή ή σπουδή τής γλώσσης και τών έργων πού είχαν συντεθῆ στην γλώσσαν αυτήν, ήταν πάντα μιά έθνική και πολιτική άποστολή. Η γλώσσα ήταν εκείνη πού από παλαιά διέκρινε τόν Έλληνα από τόν βάρβαρον και στό Βυζάντιον τόν μορφωμένον πολίτην τής αυτοκρατορίας από τόν άμόρφωτον ξένον. Όσον και εάν ή Βυζαντινή αυτοκρατορία ήταν πολύγλωσση, όσον και εάν στις μεγάλες πόλεις της έζούσαν άνθρωποι οι όποιοι άνηκαν εις διαφόρους φυλάς και ώμιλοῦσαν διάφορες γλώσσες, ή άψιογη γνώσις τής έλληνικής στην κλασικήν της μορφήν (ή τέλος πάντων τού ιδιώματος πού κατά περίπτωσιν έθεωροῦσαν ως κλασικήν έλληνικήν) παρέμενε τό χαρακτηριστικόν γνώρισμα τού μορφωμένου «Ρωμαίου» πολίτου. Ό σύγχρονος παρατηρητής θεωρεί συχνά τήν λατρείαν αυτήν υπερβολικήν, όμως γιά τούς Βυζαντινούς ήταν ουσιαστικός παράγοντας γιά τήν έθνικήν τους αυτοσυντήρησιν· αυτό επιβεβαιώθηκε στους ζοφερούς αιώνας τής Τουρκοκρατίας, όταν άκριβώς αυτή ή καλλιέργεια τής γλώσσης και τής φιλολογίας - μαζί μέ τήν προσήλωσιν στην Όρθοδοξίαν - προσέφερε στόν έλληνικόν λαόν τήν δυνατότητα νά επιβιώσῃ.

Έδιδάσκετο στό θρησκευόμενον Βυζάντιον ή αρχαία Έλληνική Γραμματεία και μάλιστα οι τραγικοί και ό Άριστοφάνης. Και

οὐδέποτε ἔλογοκρίθησαν. Καὶ ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς στὴν Ὁξφόρδη Nigel Wilson «Μία τέτοια λογοκρισία θὰ ἦταν σπάνια, ἂν ὑπῆρξε ποτέ, καὶ ὡστόσο περισσότεροι ἀπὸ ἕνας εἰδωλολάτρες ποὺ οἱ ἀπόψεις τους προσέβαλαν τὴν ἐκκλησίαν, ἐπέζησαν. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀποστάτης Ἰουλιανός. Καὶ μάλιστα ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ καθηγητὴς N. Wilson, οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς, μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἐδραιωθῆ ὡς λογοτεχνικά πρότυπα στὸν ἴδιον βαθμὸν μὲ τοὺς εἰδωλολάτρες». Διότι τὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου συνεχίζει τὴν παράδοσιν ποὺ διεμορφώθη κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν περίοδον.

Εἶναι φυσικὸν ὅτι κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶσων ἑκατονταετιῶν, στὶς ὁποῖες ἐκτείνεται χρονικῶς τὸ Βυζάντιον, θὰ ὑπῆρξαν καὶ ἀπόψεις ἀντιτιθέμενες στὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων τραγικῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὅπως π.χ ὁ Ἰσιδώρος Πηλουσιώτης, τοῦ Ε' αἰ., ὁ ὁποῖος προτρέπει στὴν ἀποδοκίμασίαν τοῦ Ἀριστοφάνους (οὐ προσεκτέον) διότι τίποτε καλὸν δὲν εἶδε, παρὰ μόνον νὰ κακολογῇ καὶ μάλιστα διότι διεκωμώδησε τὸν τῆς ἀρετῆς σωφρονέστατον καὶ σοφώτατον διδάσκαλον Σωκράτη.

Οἱ Βυζαντινοὶ Ἕλληνες τόσον στὸ ἐκπαιδευτικὸν των σύστημα ὅσον καὶ στὴν ἐν γένει πνευματικὴν ζωὴν εἶχαν προσχωρήσει σὲ μίαν ὄχι βεβαίως σύνθεσιν, ἀλλὰ πάντως συμβίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας μὲ τὴν Χριστιανικὴν παράδοσιν. Ἐσυνέχισαν τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν, ἐνεπλούτισαν τὴν πνευματικὴν ζωὴν των μὲ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ συμπορευθοῦν μὲ αὐτὴν καὶ μὲ τὴν Χριστιανικὴν βιοτήν. Δὲν τοὺς ἐνώχλησεν ἡ παρεμβολὴ τῆς ἑλληνικῆς προγονικῆς των ἐπιβεβαιώσεως γιὰ τὴν Χριστιανικὴν πορείαν των. Ἐπροχώρησαν καὶ ἐδῶ, στὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὅπως καὶ στὶς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, σὲ μίαν «συναλληλίαν» παιδείας. Ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ Τραγικοὶ ποιηταὶ δὲν εἶναι ξένοι πρὸς τὴν Βίβλον καὶ τὶς Ἱερὰς Ἀκολουθίας. Καὶ ὅπου ὑπῆρχε κίνδυνος παρεξηγήσεων ἐθήρουν μόνον τὸν γλωσσικὸν θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ἐνεκομποῦντο τὶς περιγραφές καὶ τὶς ἐκφράσεις, τὶς μετέφεραν στὴν ἐκκλησιαστικὴν ποιητικὴν καὶ ρητορικὴν ἐκφρασιν χωρὶς δισταγμὸν, χωρὶς ἀναστολές. Διότι ἦταν ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ παράδοσις.

Παράθυρο στὴ θάλασσα, παράθυρο στὴ γνώση

Ἡ καινούργια βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου

*Γράφει ὁ Κωνσταντῖνος Χολέβας,
Ἀρχισυντάκτης περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».*

Μία εὐγενετικὴ πρόσκληση μὲ ἔφερε στὰ ἱερὰ χῶματα τῆς Χίου, τὰ ποτισμένα ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν δεκάδων χιλιάδων θυμάτων τῆς ὀθωμανικῆς ἀγριότητος κατὰ τὴ Μεγάλῃ Σφαγῇ τοῦ 1822. Πῆγα ὡς προσκυνητὴς τῆς μνήμης τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου, τῆς ἀγίας Μαρκέλλας καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων τοῦ νηιοῦ. Προσῆγγισα ὡς μελετητὴς τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Κοραῖ καὶ τῶν πολυάριθμων λογίων τῆς Χίου. Ἐφτασα ὡς θαυμαστῆς τῆς χιακῆς φύσης, τὸ μεγαλεῖο τῆς ὁποίας ἀποκορυφώνεται στὸν Κάμπο μὲ τὰ περιβόλια καὶ στὰ φημισμένα Μαστιχοχώρια. Ἡ Χίος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς λογιόσύνης καὶ τῆς ναυτοσύνης, εἶναι ἕνα παράθυρο διαρκῶς ἀνοικτὸ πρὸς τὴ θάλασσα καὶ πρὸς τὴ γνώση.

Ἀνοιξα αὐτὸ τὸ μεγάλο παράθυρο τουλάχιστον τρεῖς φορές κατὰ τὴν πρόσφατῃ ἐπίσκεψή μου. Πρῶτον, ὅταν ἐπισκέφθηκα τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο στὸ κέντρο τῆς πόλης τῆς Χίου, τῆς πρωτεύουσας τοῦ νηιοῦ. Μὲ ἐντυπωσίασε ἰδιαιτέρως ἡ μαρμαρίνη πλάκα μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Δῆμο Χίου. Ὁ Μακεδόνας στρατηλάτης καλεῖ τοὺς Χίους νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς, ποὺ εἶχαν καταργηθεῖ ἀπὸ τοὺς Πέρσες κατακτητῆς, καὶ νὰ τιμωρήσουν τοὺς μηδίσαντες, τοὺς φιλοπέρσες προδότες. Ζητεῖ ἐπίσης νὰ τοῦ στείλει ἡ Χίος τριῆρεις γιὰ τὴν πανελλήνια ἐκστρατεία κατὰ τῶν Περσῶν. Στὸ κείμενο γίνεται ἀναφορὰ στοὺς θεσμούς καὶ τοὺς νόμους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ὅλη ἐπιστολὴ διαπνέεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐνώσεως τῶν Πανελλήνων ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρο.

Ἀνοιξα ξανά τὸ παράθυρο πρὸς τὴ θάλασσα καὶ πρὸς τὴ γνώση, ὅταν ἐπισκέφθηκα τὴν καινούργια βιβλιοθήκη «Ὁ Ἅγιος Ἀγαπητός» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσῶν

από Βροντάδο, γενέτειρα πολυάριθμων ναυτικών. Ο Μητροπολίτης Χίου κ. Μάρκος, έγκριτος θεολόγος και κλασικός φιλόλογος, χάρισε πολλά βιβλία. Ήδη αρκετοί φίλοι της Χίου έσπευσαν να εμπλουτίσουν τη βιβλιοθήκη με δωρεές χρησίων τόμων και σειρών. Η βιβλιοθήκη εγκαινιάσθηκε στις 25/4/2018 από τον πρώην πρωθυπουργό Αντώνη Σαμαρά και όφείλει πολλά στη γενναιοδωρή διάθεση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να μελετήσουν τα βιβλία της βιβλιοθήκης στο έντυπωμα ανάγνωσης, το οποίο σου άνοιξε ένα μεγάλο παράθυρο προς τη μαρτυρική μικρασιατική γη και προς τις Οίνουσσες. Πολλοί από τους φορητούς της βιβλιοθήκης δεν είναι στατικοί, αλλά μετακινούνται με σύγχρονα συστήματα για την ευκολότερη άνευρεση των βιβλίων.

Το τρίτο μεγάλο παράθυρό μου δόθηκε ευκαιρία να το άνοιξω στο Μουσείο Μαστίχας Χίου, το οποίο ιδρύθηκε στο Πυργί των Μαστιχοχωριών από το Πολιτιστικό Ίδρυμα του Όμιλου της Τράπεζας Πειραιώς. Πραγματικά άξιεπαινη εργασία και πολύ διαφωτιστικό περιεχόμενο. Λε μου επιτραπεί μόνο μία επίσημανση: Μάλλον από άβλεψία στο φιλιμάκι που προβάλλεται δεν κατονομάζονται οι Τούρκοι ως υπαίτιοι της Μεγάλης Σφαγής του 1822. Ευχομαι να αποκατασταθεί η ιστορική αλήθεια.

**ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ
κ. ΜΑΡΚΟΥ**

* * *

- Έκδότης: Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Άπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ίερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών - Κων. Αμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ. Ίστοσελίς: <http://www.imchiou.gr>
- Η «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αυτοπροαίρετες δωρεές άναγνωστών, υπέρ του κατηχητικού και φιλανθρωπικού έργου.

**ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΗΣ Ι. Μ. ΧΙΟΥ «ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ»**

Την 19^η Ιουλίου 2018 έπισκέφθηκαν την βιβλιοθήκη της Ι. Μ. Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών «ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ» ο έξοχώτατος Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου κ. Κώστας Χαμπισούρης και ο Όμοτιμος Καθηγητής της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ανδρέας Βασκός, οι οποίοι ήλθαν στο νησί μας με την ευκαιρία των εκδηλώσεων της Ομηρικής Ακαδημίας. Στη βιβλιοθήκη τους υποδέχθηκε ο Σεβ. Μητροπολίτης Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών κ. Μάρκος και στη συνέχεια τους ξενάγησε στους χώρους της βιβλιοθήκης, όπου εξέφρασαν τον θαυμασμό και την ίκανοποίησή τους για την πλούσια συλλογή άμρικών και γενικότερα φιλολογικών και θεολογικών εκδόσεων.

Την 22^η Ιουλίου 2018 έπισκέφθηκαν την βιβλιοθήκη οι Σεβ. Μητροπολίτες Σιδηροκάστρου κ. Μακάριος και Λευκάδος και Ίθάκης κ. Θεόφιλος και την 10^η Αυγούστου 2018 ο Θεοφ. Επίσκοπος Αμαρίου κ. Νικηφόρος, οι οποίοι εξέφρασαν τον ένθουσιασμό και τον θαυμασμό τους για την πλούσια συλλογή τόσων έπιστημονικών συγγραμμάτων.

Την 23^η Ιουλίου 2018 έπισκέφθηκε την βιβλιοθήκη η Περιφερειάρχης Βορείου Αιγαίου κ. Χριστίνα Καλογήρου, συνοδευόμενη από τους Αντιπεριφερειάρχες κ. Σ. Κάρμαντζη και κ. Γ. Σενάκη και τους Περιφερειακούς Συμβούλους κ. Κ. Παπαδόπουλο και κ. Π. Μπουγδάνα. Την κ. Περιφερειάρχη ξενάγησε ο Σεβ. Μητροπολίτης, έξηγώντας διεξοδικά τη θεματολογία των βιβλίων. Η κ. Περιφερειάρχης εξέφρασε την ίκανοποίησή της για το ύψολό έπιστημονικό επίπεδο των βιβλίων και συνεχάρη όλους τους συντελεστές της εκκλησιαστικής αυτής διακονίας, η οποία είναι σύμφωνη με την μακροετηνή παράδοση της Εκκλησίας.

Την 31^η Ιουλίου 2018 έπισκέφθηκε τη βιβλιοθήκη ο κ. Κωνσταντίνος Χολέβας, άρχισυντάκτης του Περιοδικού «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» της Ίεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, ο οποίος εξέφρασε τον ένθουσιασμό του όπως φαίνεται στο άρθρο του "Παράθυρο στη θάλασσα, παράθυρο στη γνώση - Η καινούργια βιβλιοθήκη της Ίεράς Μητροπόλεως Χίου" (Έφημερίδα «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ», άρ. φύλλου 2244/13-8-2018), το οποίο και δημοσιεύουμε στο παρόν τεύχος του περιοδικού "ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ".

Την 11^η Αυγούστου 2018 την βιβλιοθήκη έπισκέφθηκε ο κύριος Ταξιάρχης Κόλλιας, καθηγητής της Βυζαντινής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής του Ίνστιτούτου Ιστορικών Μουσείων του Εθνικού Ίδρύματος Έρευνών. Τόν Καθηγητή υποδέχθηκε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Χίου κ. Μάρκος, με τον οποίο ο έπιστήμων έπισκέπτης είχε πολύωρη συζήτηση σχετικά με την βιβλιοθήκη. Ο κύριος Καθηγητής συνεχάρη τους συντελεστές του έργου, το οποίο εκτός των άλλων τον έντυπωσίασε και ως προς την τοποθεσία του, ζήτησε από τον χιώτη Ίεράρχη να μεταφέρει συγχαρητήρια ιδιαίτερα στην Μεγάλη Ευεργέτιδα της Ίεράς Μητροπόλεως Χίου κ. Άλεξάνδρα Μαμαλιγκά - Προκοπίου και υποσχέθηκε ότι θα εμπλουτίσει την βιβλιοθήκη με άξιόλογες έπιστημονικές εκδόσεις.

Την 22^η Αυγούστου 2018 η βιβλιοθήκη είχε την έξαιρετική χαρά και τιμή να την έπισκεφθεί ο διακεκριμένος συμπολίτης μας και Χιολάτρης, μόνιμος κάτοικος της Νέας Υόρκης ΗΠΑ κ. Χριστόφορος Στρατάκης, Δικηγόρος Νέας Υόρκης και Άρχοντας Νοτάριος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τέως Πρόεδρος του Παγκιακού Συλλόγου Κοραή Νέας Υόρκης. Τόν κ. Στρατάκη υποδέχθηκε ο Σεβασμιώτατος, με τον οποίο περιηγήθηκαν τις αίθουσες της βιβλιοθήκης και ξεφύλλισαν βιβλία που είναι και κειμήλια τα οποία έχουν μεγάλο ιστορικό και έπιστημονικό ενδιαφέρον.

Ὕμνος πρὸς τὴν ἀφοσίωση σὲ ἐπιγραφή τῆς Ὀδύσσειας

Ἀνεκαλύφθη στὴν Ὀλυμπία ἢ Ραψωδία σὲ πήλινη πλάκα

Τῆς κ. Νεκταρίας Μαραζιάνη

ΔΕΚΑΤΡΕΙΣ στίχοι τῆς ραψωδίας ξ τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Ὀμήρου, στὴν ὁποία καταγράφεται ἡ συνομιλία τοῦ Ὀδυσσεύος μὲ τὸν Εὐμαιο, εὐρίσκονται χαραγμένοι σὲ πήλινη πλάκα, ἡ ὁποία ἦλθε στοὺς φῶς κατὰ τὴν διάρκεια ἀνασκαφῶν σὲ θέση προκειμένη τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρχαίας Ὀλυμπίας μὲ κατάλοιπα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐποχῆς.

Ἡ ραψωδία αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕναν ὕμνο στὴν ἔννοια τῆς ἀφοσίωσης. Εἰδικώτερα, ὁ πιστὸς χοιροβασκὸς τοῦ Ὀδυσσεύος, ὁ Εὐμαιο, καλοδέχεται καὶ φιλοξενεῖ στοὺς καλύβι του τὸν ἀφέντη του, τὸν ὁποῖο ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ εἶχε μεταμφιέσει σὲ ζητιάνο. Ἀπὸ τὴν μεταξύ τους συνομιλία ὁ Ὀδυσσεύς διαπιστώνει τὴν ἀφοσίωση τοῦ ὑπηρετοῦ του ἀλλὰ καὶ τῆς συζύγου του πρὸς τὸν ἴδιο. Τὸν ἀκούει νὰ ἀπαριθμεῖ μὲ ὑπερηφάνεια τὴν μεγάλη κτηνοτροφικὴ περιουσία του, στὴν ὁποία ὁ Εὐμαιο μὲ κόπο εἶχε συμβάλει. Δὲν παραλείπει νὰ ἐκφράσει, μάλιστα, τὸ παράπονό του γιὰ τὴν ἀπουσία του, ὥστε νὰ δεῖ τὴν προκοπὴ του καὶ νὰ τὸν ἀνταμείψει, ὅπως καὶ τὴν ἀγανάκτησή του ἐναντι τῶν μνηστήρων, οἱ ὁποῖοι τρῶνε καὶ πίνουν ὀλημερίς στοὺς παλάτι του. Τὸν διεβεβαίωσε γιὰ τὴν συζυγικὴ πίστη τῆς Πηνελόπης, καθὼς καὶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον της νὰ ζητεῖ πληροφορίες ἀπὸ ξένους περαστικούς γιὰ τὸν σύζυγό της. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἐπληροφορήθη, ἐπίσης, γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ υἱοῦ του Τηλεμάχου στὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν φονικὴ ἐνέδρα τῶν μνηστήρων κατὰ τὴν ἐπιστροφή του.

Ὅταν τὸ γεῦμα ὀλοκληρώθηκε, ὁ Ὀδυσσεύς ἔδωσε ψευδῆ στοιχεῖα τῆς ταυτότητός του, δηλώνοντας πάλι ὅτι εἶναι Κρητικὸς, καὶ διηγήθηκε μιὰ ἐκτεταμένη πλαστὴ ἱστορία, παρεμβάλλοντας καὶ ἀρκετὰ ἀληθῆ στοιχεῖα.

Παραθέτουμε ἐνδεικτικῶς τοὺς στίχους 144 καὶ 145 τῆς Ραψωδίας ξ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἔπους:

*«...ἀλλὰ μ' Ὀδυσσεύς πόθος αἴνεται οἰχομένοιο.
τὸν μὲν ἐγὼν, ὃ ζεῖνε, καὶ οὐ παρέοντ' ὄνομάζειν
αἰδέομαι· περί γάρ μ' ἐφίλει καὶ κήδετο θυμῷ·
ἀλλὰ μιν ἠθεῖον καλέω καὶ νόσφιν ὄντα.»*

*(«...μὰ τοῦ Ὀδυσσεύα πού χάθηκε μὲ συνεπαίρνει ὁ πόθος.
Ποῦ τ' ὄνομά του ντρέπομαι νὰ πῶ, κι ἄς λείπη, ὃ ζεῖνε
τί μ' ἀγαποῦσε ὀλόψυχα καὶ μὲ πονοῦσε ἐκεῖνος·
φιλο ἀδερφό τὸν κράζω ἐγώ, κι ἄς βρίσκεται μακριά μου»*

Μετάφρασις: Ἀργύρης Ἐφταλιώτης)

Τὸ σπάνιο εἶρημα ἴσως ἀποδειχθεῖ ἀκόμη πιὸ μοναδικό, καθὼς, συμφώνως πρὸς τίς πρῶτες ἐκτιμήσεις, μετὰ τὴν πρόσφατη ὀλοκλήρωση τῆς συντηρήσεώς του στοὺς ἐργαστήρι τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἠλείας, μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὴν Ρωμαϊκὴ Ἐποχὴ καὶ πιθανῶς πρὶν ἀπὸ τὸν 3ο αἰ. μ. Χ. Ἐάν ἡ προκαταρκτικὴ αὐτὴ χρονολόγησις ἐπιβεβαιωθεῖ, κατὰ τὴν συστηματικὴ μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς, τότε ἡ πήλινη πλάκα θὰ διασώζει, ἴσως, τὸ παλαιότερο σωζόμενο γραπτὸ ἀπόσπασμα τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν πού ἔχει μέχρι στιγμῆς ἀνακαλυφθεῖ. Αὐτὸ σημαίνει πῶς πέραν τῆς μοναδικότητός της, ἡ πήλινη πλάκα ἀποτελεῖ ἕνα σπουδαῖο ἀρχαιολογικό, ἐπιγραφικό, φιλολογικὸ καὶ ἱστορικὸ τεκμήριο. Ἡ πήλινη πλάκα τῆς Ὀλυμπίας εἶχε ἐντοπισθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους τὸν προηγούμενο χρόνο κατὰ τὴν διεξαγωγὴ τῆς ἐπιφανειακῆς - γεωαρχαιολογικῆς ἐρεῦνης, στοὺς πλαίσιο τοῦ τριετοῦς ἐρευνητικοῦ προγράμματος πού φέρει τὸν τίτλο «Ὁ πολυδιάστατος χῶρος τῆς Ὀλυμπίας», τὸ ὁποῖο ὑλοποιεῖται σὲ θέσεις γύρω ἀπὸ τὸ ἱερό. Οἱ ἀρχαιολόγοι προχώρησαν στὴν μελέτη καὶ ἔπειτα προέβησαν στίς ἀνωτέρω ἀνακοινώσεις. Ἡ πλάκα ἦταν καλυμμένη ἀπὸ βλάστηση, ἄλατα καὶ ἐπικαθίσεις ἐξ αἰτίας τῆς ἐκθέσεώς της στίς καιρικὲς συνθήκες.

Ἡ ἀνασκαφὴ γίνεται ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς δρος Ἐρωφίλης - Ἰριδας Κόλλια, Προϊσταμένης τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἠλείας, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς καθηγητὲς τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν Πανεπιστημίων Darmstadt, Tubingen καὶ Frankfurt am Mainz, κ.κ. Franziska Lang, Birgitta Eder, Andreas Vott καὶ Hans - Joachim Gehrke.*

* Τὸ παρὸν ἐλήφθη ἐκ τῆς Εφημερίδος «ΕΣΤΙΑ», ἔτος 142ον, ἀριθμ. φύλ. 41097, Τετάρτη 11 Ἰουλίου 2018.

Από την παρουσίαση του βιβλίου του κ. Τακόβου Μπριλιή "Ο ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΤΕΣ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ" εις τόν αβλιανόν χώρον τής Βιβλιοθήκης τής Γ. Μητροπόλεως Χίου "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ" (4.8.2018).

Τιμητικά πλακέτα από τόν Δήμον Χίου επί τη εκατονταετηρεία τού Δήμου Βροντάδου, διά τήν προσφοράν πρός τόν Δήμον τών Ένοριακών Γ. Ναών Βροντάδου καί τής Γ. Μονής Παναγίας Μυρσαιίδου (11.8.2018).

Ο Έξοχ. Υπουργός Παιδείας καί Πολιτισμού τής Κύπρου κ. Κωνσταντίνος Χαμπιαούρης άσπαζόμενος τήν Γ. Εικόνα τής Παναγίας τής "Νεαμονητίσσης" εις τήν Γ. Νέαν Μονήν (19.7.2018).